

TORRES TRIBÓ, Josep 2022, *Elogi de la mentida* (edició i introducció de Max Pérez i ressenya biogràfica d'Edwin Evangelista, Alba Padrós i Max Pérez), Figueres: Edicions Cal·lígraf. ISBN 978-84-124592-7-2, 313 pàgines

L'editorial Cal·lígraf, gràcies al treball i l'entusiasme de dos joves, Edwin Evangelista i Max Pérez, ha recuperat, ha reeditat un llibre de 1928 escrit per un mestre anarquista català que va ser assassinat pels nazis en una cambra de gas a Alkoven el 1941. Es tracta del llibre de Josep Torres Tribó, *Elogi de la mentida*.

El volum ara publicat inclou una biografia del personatge, de la qual són autors tots dos i Alba Padrós, i un text de Max Pérez titulat "La filosofia de Josep Torres Tribó, el màrtir de la mentida", que, com el títol indica, vol ser una exposició o anàlisi de la filosofia de Torres Tribó, que és la que es conté en aquest únic llibre de l'autor. Aquest estudi introductori és de molt de profit, perquè el llibre que estudia i comenta no és en absolut allò que el seu títol diu ni la seua forma s'assembla gens a la que esperaria en un llibre de filosofia (salvades certes excepcions). I dic que és de profit, perquè Max Pérez ha fet l'esforç de donar sistematicitat i coherència al conjunt d'anotacions diverses que componen l'*Elogi de la mentida*. De vegades em fa la impressió que en aquest text preliminar es fa de Torres Tribó algú més filòsof i amb més idees sòlides que les que una lectura del llibre, no orientada per aquest text, deixa veure.

Per començar, el llibre no és un tractat, sinó un seguit d'anotacions, com reflexions que van portant-se unes a altres, al voltant d'una idea, amb totes les seues ramificacions, que vol servir de fil conductor i donar unitat al que poden ser notes disperses i en les quals, de vegades, aquesta unitat sembla forçada, que s'ha afegit alguna cosa per tal que les notes prèvies pogueren aprofitar-se. És significatiu la quantitat d'epígrafs (temes) sota els quals aquestes s'agrupen: més de cent. Sovint aquestes notes tenen un to aforístic, i d'aforismes que busquen la paradoxa i fer raonable la inversemblança. Cal tenir en compte que, com es diu a l'estudi introductori, Torres Tribó "defensava la substitució de la filosofia tradicional per una nova *lírca del pensament*".

Quin és el fil conductor que vol unir totes aquestes notes? Allò que és el títol del llibre: l'elogi de la mentida. Llevat que aquest elogi no ho és de la mentida, sinó d'alguna altra cosa. No és tracta de vindicar la mentida entesa com l'asseveració del que es creu fals feta amb la voluntat d'enganyar. Què és, doncs, aquesta "mentida" que s'elogia? Sí, és allò que es contraposa la veritat.

Tret del fet que per veritats no hem d'entendre tampoc aquelles asseveracions que es corresponen als fets, que diuen com són realment les coses. De què es tracta, aleshores, una cosa i l'altra?

Per començar a traure l'entrellat en la concepció que en té Torres Tribó, potser és bo acudir a l'inici del llibre, on comenta que acaba d'eixir de la presó, lloc on l'ha dut la seua ideologia. És ja a als pocs paràgrafs de començar que es diu:

Així, jo, de retorn d'aquell esclavatge colpidor, fou ensems que em desempalle-gava dels lligams de la veritat i dels verdancs de la sinceritat, quan vaig sentir que començava a comprendre la claror i la llibertat compensadores, que se'm lliuraven i em posseïen alhora...

I posem aquestes paraules en context, en més context; a banda de la visió pessimista de la realitat que hom pot tenir en "l'esclavatge colpidor" de la presó. L'autor és, respecte del concepte de veritat, un nietzscheà: algú que pensa, amb Nietzsche, que les paraules no són més que metàfores, mentides que mai no poden reproduir la realitat. Torres Tribó és nietzscheà en això, sí, però lluny de veure-ho com un problema, ho veu com una veritable sort. Amb una concepció de la veritat, ontològica i no semàntica —la veritat és el que hi ha, el món, la realitat, i no el que se'n diu—, abomina dels *veristes*, dels qui creuen que aquestes metàfores no ho són, de metàfores, i que, per tant, són els veritablement enganyats. Si som conscients, doncs, d'això, el que cal és fer d'aquest artifici que és el llenguatge: un instrument embellidor. La veritat, el que hi ha, és lleig, la veritat és bruta i cruel, a més "veritat seria principi i no fi", el material a partir del qual construir la mentida. Cal destruir la veritat construint la mentida, i cal destruir la veritat, destruir el seu atractiu enganyador, perquè el "desenllaç del camí de la veritat és sempre l'errada fatal". Diguem-ne que el problema és que a través del llenguatge i les paraules no podem tenir una imatge encertada de la realitat i prendre-les com a representacions correctes és una errada fatal. La mentida en canvi "és una mena d'errada conscient, cultivada, creada". Així la cerca de la veritat és un error complet: la veritat és desagradable i no la podem dir. El que cal en canvi és la mentida, que "redimeix la vida; la fa simpàtica, amable, digna i bella. Inquieta, sempre jove i nova".

La mentida és l'artifici, l'adornament, la ficció, allò que vesteix i embeleix la lletjor del que hi ha. La mentida és l'art, la il·lusió, l'emoció, la creació humana que transforma o cobreix la realitat (més aviat transforma la nostra imatge de la realitat, caldria dir). La idea de Torres Tribó és, doncs, renunciar a l'intent de descriure, conèixer, el que hi ha. Perquè "el coneixement no és elaboració, sinó que és intuïció o percepció: sensació. Sentim i, per tant, conei-

xem. Després creem, fem mentida”. Si tota elaboració a partir del que sentim és mentida, no cerquem amb elles, aquestes elaboracions, la veritat de la qual ja hem partit, creem les mentides més belles, més plaents. A més, la veritat “fa de la vida —que ha qualificat de “nua, rectilínia, i freda; néixer, créixer, reproduir-se, decreïxer i morir” — una cosa digna de menyspreu i del suïcidi quan no sap redimir-se amb la mentida, que ens hi fa posar emoció i passió...”. Objectivament no hi ha un sentit de la vida, cal crear-lo, fer mentida. La mentida ens allibera de la buidor del món i de la vida.

I així, tot el llibre és una lloa de l’artificial per sobre del natural i real, que cal adornar, disfressar, modificar, amagar. Aquest passatge pot oferir una imatge ben clarificadora de quina és la idea de Torres Tribó, per què fomentar la mentida:

Ramón Acín, el dibuixant d’Osca, té un dibuix on hi ha un sagristà que fa neteja d’un sant victorià. Una devota del sant va l’església per fer-li una ofrena d’un ciri, i s’escau d’anar-hi en el moment que, sense el vestit, només es veu el cap i les mans del sant, sobre el suport fet de dos llistons encreuats. I diu la devota: —“¿Y esos cuatro palitos son el divino san *Bitorian*? ¡Ah! Pues me *güelvo* la vela...”

“Esos cuatro palitos” són la sinceritat.

Es defensen les innovacions i els artificis, el motor de combustió, els aparadors de les tendes, els vestits, el maquillatge... També el paper d’aquella mentida com a element civilitzador, introductor de civisme i sofisticació, enfront de l’animalitat més primitiva i natural.

No cal dir que amb una altra concepció de la funció del llenguatge i dels conceptes (menys nietzscheana), una que no pense que el llenguatge pretén oferir un reflex especular del món, la mentida de Torres Tribó perdria una molt gran part de la seua extensió. I la cosa no sonaria tan provocativa. D’altra banda, bé està voler veure el món amb bons ulls, és una bona recomanació mirar les coses amb il·lusió, però el percebrem millor (amb una percepció més adequada i fructífera) si l’embellim realment, si el canviem per a embellir-lo i fer-lo més agradable i més humà, que no si simplement oculquem la seua lletjor sota disfresses. Què vol Torres Tribó amb la mentida-art, canviar la realitat o només la nostra concepció (autoenganyada) de la realitat? Per desgràcia sembla inclinar-se més sovint per la segona opció. I així, ens aconsella coses com: “crear-nos una vida falsa, de novel·la, una vida d’engany, suggestionar-nos, viure aquell engany”. De tota manera, podem fer les dues coses alhora. Embellir el món amb la mirada i la mentida no hauria de suposar que aquesta siga la nostra única manera de procedir amb ell. Així, un altre problema, de propostes com

la d'aquest llibre, és voler oferir interpretacions de tot des d'un únic fenomen. Un fenomen pot servir per explicar, abordar una parcel·la de la realitat, però difícilment se'n podrà encabir tota. Voler donar compte del tot des d'un únic aspecte o element és sempre insatisfactori; més si aquest únic element és, a més a més, controvertit.

En qualsevol cas, es tracta d'un llibre original amb consideracions i visions de les coses encara útils i suggeridores, i d'una qualitat literària no menyspreable. Un encert haver-lo recuperat. Bona tasca la d'aquests joves entusiastes que ho han fet possible.

TOBIES GRIMALTOS
Universitat de València